Olof Palme: Jultal 1972 om bombningen av Hanoi

Talare	Datum	Plats
Olof Palme Sveriges statsminister	23 december 1972	SVT

Omständigheter

Natten till den 18 december 1972 inledde USA:s flygvapen massiva bombningar av Hanoi och Haiphong i nordöstra Nordvietnam. Ett hundratal av stormaktens största bombplan, de s.k. B52:orna, lade ut väldiga bombmattor över Nordvietnams mest tättbefolkade städer. Bombningarna pågick mer eller mindre oavbrutet i tolv dygn, och protesterna mot dem växte kontinuerligt världen över.

I Stockholm följde statsminister Olof Palme utvecklingen med stigande oro. Vad som speciellt upprörde Palme var att bombningarna enligt hans mening saknade militär betydelse och utgjorde en ren maktdemonstration. Sedan lång tid tillbaka stod det klart att USA inte kunde vinna detta krig. Ett preliminärt fredsavtal mellan parterna hade ingåtts i Paris redan i oktober 1972, och när den amerikanska kongressen samlades i början av januari 1973 väntades den strypa anslagen till Vietnamkriget.

När bombningarna pågick som värst sände USA:s försvarsdepartement ut ett meddelande om att endast militära mål i Nordvietnam hade träffats. Det fick Palme att själv ta kontakt med en svensk diplomat på plats i Hanoi, Eskil Lundberg. Denne kunde ge en helt annan bild än den Pentagon vidarebefordrat: Lundberg hade själv sett att Bac-Mai-sjukhuset blivit svårt bombskadat.

Vad som därefter hände har skildrats i flera memoarböcker. Palme rådgjorde med några av sina förtrogna, däribland Sverker Åström och Anders Ferm, om hur ett uttalande skulle utformas. Ferm som i åratal varit talskrivare åt Palme gjorde ett utkast där han liknade bombningarna vid »tortyr«, ett ord som Åström lär ha varit först med att använda. Utkastet slutade med en önskan om att bombningarna och kriget snart måtte upphöra.

Palme tog med sig manuskriptet hem till radhuset i Vällingby och satte sig ner - det var sent på kvällen den 22 december, två dagar före julafton - för att arbeta om det. När han var klar förelåg en kort text, som mera liknade en dikt än en torr presskommuniké. Palme behöll en del av Ferms formuleringar, bl.a. den om »tortyr«, men förstärkte själv med »illdåd« och »plåga en nation«. Han skrev också om Ferms mera traditionella avslutning och drog en parallell med andra illdåd i den moderna historien. Det skulle bli textens mest explosiva avsnitt.

Palme jämförde julbombningarna med sju tidigare massakrer, vilka var och en blivit förknippade med ödesbundna ortnamn. När han långsamt läste upp texten i etermedierna, med passande betoningar och pauseringar, blev stegringseffekten dramatisk: »Guernica, Oradour, Babij Jar, Katyn, Lidice, Sharpeville, Treblinka.« Till dessa namn fogades nu »Hanoi julen 1972«.

En impuls till jämförelsen kan ha kommit från madame Binh, FNL:s utrikesminister, som bara två månader tidigare hade hållit ett tal på Socialdemokraternas partikongress. Där refererade hon, i ett anförande om brott mot mänskligheten, just till »Guernica, Lidice och Oradour«, tre av de platser som senare återkom i Palmes uttalande.

Palmes skarpa uttalande bröt i alla avseenden mot diplomatins försiktiga formelspråk. Effekten blev omedelbar. Amerikanska TV-bolaget CBS återgav Palmes uttalande i sina kvällsnyheter, den enda gången under Vietnamkriget som Sverige lär ha figurerat där. President Nixon tog så illa vid sig att han frös de diplomatiska förbindelserna. Den nyutnämnde svenske USA-ambassadören Yngve Möller var inte längre välkommen till Washington.

Inrikespolitiskt väckte utspelet likaså stor uppmärksamhet. Jämförelsen med nazisternas ogärningar mötte stark kritik från vissa håll, och Palme fick i intervjuer förklara att hans mening inte varit att jämföra skilda politiska system. Men det råder ingen tvekan om att hans uttalande hade folklig förankring. På blott några dagar undertecknade nära 2,7 miljoner svenskar en nationell protestlista mot bombningarna, en manifestation som även riksdagens partier samfällt ställde sig bakom.

Texten nedan är ett uttalande till TT som sedan lästes upp av Palme i SVT dagen före julafton 1972. Den finns tryckt i Palmes egen talsamling *Att vilja gå vidare* (1986).

Man bör kalla saker och ting vid deras rätta namn. Och det som pågår idag i Vietnam, det är en form av tortyr.

Det kan inte finnas militära motiv för bombningar i denna skala. Militära talesmän i Saigon har sagt att det inte förekommer någon uppladdning från nordvietnamesernas sida. Det kan inte heller rimligen bero på någon halsstarrighet ifrån vietnamesernas sida vid förhandlingsbordet. Alla kommentatorer är överens om att det främsta motståndet mot oktoberöverenskommelsen i Paris har givits av presidenten Thieu.

Det man nu gör det är att plåga människor. Plåga en nation för att förödmjuka den, tvinga den till underkastelse under maktspråk. Och därför är bombningarna ett illdåd, och av det har vi många exempel i den moderna historien. Och de är i allmänhet förbundna med ett namn.

Guernica, Oradour, Babij Jar, Katyn, Lidice, Sharpeville, Treblinka.

Där har våldet triumferat. Men eftervärldens dom har fallit hård över dem som burit ansvaret.

Nu fogas ett nytt namn till raden, Hanoi julen 1972.

Taggar
1970-tal, 1972, Man, Politiska tal, Socialdemokraterna

URI
https://www.svenskatal.se/tale/olof-palme-jultal-1972-om-bombningen-av-hanoi